

ПОЧАСНИ ГОСТ

Рјуносукe Акуџаџава

У ЧЕСТАРУ

ИСКАЗ ДРВОСЕЧЕ ИСПИТАНОГ У РЕДАРСТВУ

Тако је. Тачно је да сам ја пронашао леш. Јутрос сам, као и обично, пошао на брдо иза села да сечем кедар. А у честару, на сеновитој страни брда, налазио се тај леш. Питате где је тачно био? Неких пола километра далеко од главног друма за Јамашину. То је једно пусто место обрасло бамбусом, прошараним понегде витким кедровим дрвећем.

Лежао је на леђима, у светлоплавом капуту и са набораном високом капом престоничког стила на глави. Иако је био прободен мачем само једном, рана му беше на грудима па је бамбусово лишће око њега било као натопљено тамноцрвеном бојом сапановине. Крв, заправо, није више текла. Чинило се да се рана осушила. Штавише, ту се беше прилепила једна коњска мува, као да није ни чула моје кораке.

Да ли сам видео мач или штогод друго? Не, ничега није било. Само је под кедровим дрветом крај њега лежало једно уже. Затим... а да, осим ужета био је и чешаљ. Крај леша су се налазиле само ове две ствари. Али, пре него што је био убијен, мора да се очајнички борио, јер су око сва трава и лишће бамбуса били изгажени. Шта, да ли је било коња? Коњ тамо, заправо, не би могао ни да уђе. Коњски пут пролази одмах са друге стране честара.

ИСКАЗ ПУТУЈУЋЕГ МОНАХА ИСПИТАНОГ У РЕДАРСТВУ

Убијеног сам јамачно срео јуче. Рецимо, јуче око подне. Док сам путовао од Секијаме ка Јамабини. Ишао је у правцу Секијаме са једном женом која је јахала. Лице јој се није дало разазнати јер је имала спуштен вео. Видела се само боја њене одеће, рекло би се црвена и плава. А коњ алат, сећам се да му грива беше поткраћена. Колико беше висок? Можда неких метар и по. Ипак сам ја монах и у те ствари се баш не разумем. Мушкарац? Дакако, имао је уза се мач, те лук са стрелама. Нарочито се добро сећам да му је у црном тоболцу било двадесетак борбених стрела.

Ни у сну не бих помислио да ће га штогод такво снаћи, но људски живот ти је исто што и роса, попут блеска муње. Ех, не могу вам описати колико ми га је жао.

ИЗЈАВА РЕДАРСТВЕНИКА, БИВШЕГ ПРЕСТУПНИКА

Питате ме за мушкарца кога сам ухватио? То је, несумњиво, Тађомару, злогласни разбојник. Додуше, кад сам га хватао ваљда беше пао са коња па је стењао тамо на каменом мосту у месту Аватагући. Које је доба било? Беше то јуче предвече. Кад ми је недавно умакао, на себи је, зацело, имао овај исти тегет капут и борбени мач о појасу. Као што видите, сада има још и неки лук са стрелама. Је л' тако? То је носио и убијени па онда нема сумње да је убица управо овај Тађомару. Лук обавијен кожом, црни тоболац, седамнаест борбених стрела са јастребовим перјем – све је то вероватно припадало оном човеку. Да. И коњ му је, као што кажете, алат поткраћене гриве. Није ни мало случајно, богами, што га је та животиња збацила са својих леђа. Тај коњ је, нешто мало иза каменог моста, пасео траву поред пута, док му се дуга узда вукла по земљи.

Међу разбојницима који тумарају по престоници, овај Тађомару један је од опаснијих за жене. Причало се да је јесенас на брду иза статуе светог Бинзуруа у храму Торибе убио једну дворску даму и њену слушкињу које су ту дошле на поклоњење. Ако је и овог човека убио, ко зна шта је онда учинио са женом на алату. Опростите што се мешам, али, понизно вас молим, добро испитајте овај случај.

ИЗЈАВА СТАРИЦЕ ИСПИТАНЕ У РЕДАРСТВУ

Да, покојник је био муж моје кћери. Но, он није из престонице. Као самурај, био је у служби при државном уреду у Вакаси. Звао се Каназава но Такехиро и беше му двадест и шест година. Добродушан је човек па не верујем да се коме замерио.

Питате ме за кћер? Зове се Масаго и деветнаест јој је година. Тако је неустрашива да по томе не заостаје за мушкарцима, а пре Такехира није имала мужа. Тамнијег је лица, јајоликог облика, са младежом на углу левог ока.

Такехиро је јуче са њом пошао у Вакасу, но не знам зашто га је задесила таква судбина. Њему више нема помоћи, али ме брине шта је са њом. Испитајте куда је нестала па макар морали да преврнете сваки камен, јер то је једина жеља у животу ове старице. Како ми је само мрзак тај разбојник, Тађомару или како се већ зове. Не само мог зета, већ је и моју кћер... (Затим се заплака, без иједне речи.)

ПРИЗНАЊЕ ТАЂОМАРУА

Ја сам га убио. Али жену нисам. Па куда је, онда, отишла? То ни ја не знам. Еј, чекајте! Колико год ме мучили, не могу да кажем нешто што не знам. Поред тога, кад је већ овако испало, не намеравам да било шта кукавички прикривам.

Њих двоје сретох јуче, нешто после поднева. У тренутку кад је дуноу ветар подигао се њен свилени вео и накратко јој се указало лице. Само накратко. Беше већ нестало само што помислих како га видим, но оно ми се, можда и због тога, учинило попут бодисатвиног.¹ У магновењу реших да је отмам макар морао њега да убијем.

Ма не, убити човека није страшно колико ви мислите. Ако већ хоћеш да преотмеш жену, мушкарац ће свакако бити убијен. Само, кад убијам, ја то чиним мачем о појасу, а ви га не користите, него убијате само својом моћи или новцем, а понекад и речима привидне љубазности. У реду, тако неће потећи крв, човек ће бити и те како жив, но ипак сте га убили. Кад се сагледа тежина злочина, ко зна ко је више крив, ви или ја. (Подругљив осмех.)

Међутим, не бих имао ништа против да сам могао да је отмам не убијајући њега. Штавише, одмах сам одлучио у себи да је узем, а да не убијем њега, уколико је то могуће. Но, на главном путу за Јамашину то би било потпуно немогуће. Досетих се, зато, да их одведем дубље у планину.

Ни то није било тешко. Придруживши им се на путу, испричао сам како на брду насупрот нас има једна стара гробница и како сам у њој, отворивши је, пронашао мноштво огледала и мачева које сам потом кришом закопао у честару иза брда, па сам вољан да повољно дам оно-

¹ Бодисатва – будистички светац

ме ко жели да купи било шта од тога. А онда је човек све више почео да се занима за то што му говорим. И – шта кажете? Није ли похлепа нешто ужасно? Није прошло ни сат времена, а они, заједно са мном, свог коња већ беху окренули ка планинској стази.

Кад смо стигли испред тог честара, рекох му да је благо закопано унутра и да пође са мном да га види. Горећи од похлепе, није имао ништа против. Жена, међутим, рече да ће чекати на коњу. Није ни чудо што је тако казала, јер је видела колико је жбуње густо. Да будем искрен, мени је баш то и одговарало па сам повео мушкарца оставивши њу саму.

Унутра неко време беше све сам бамбус. Но, после педесетак метара указала се донекле проређена скупина кедровог дрвећа, и то беше најподесније место за остварење мог наума. Размичући жбуње, изрекох убедљиву лаж како је благо закопано испод кедра. Чувши то, он се из све снаге устремио ка витким кедровима који се промаљаху кроз честар. Уто се бамбус прореди, а уместо њега ту се поређа више кедрова, и ја, чим смо тамо доспели, изненада оборих свог сапутника на тло. Носио је мач и био прилично снажан, али ништа није могао јер је био затечен. Одмах сам га привезао уз стабло једног кедра. Одакле ми уже? Било ми је о појасу, јер ми лопови никад не знамо кад ћемо морати преко зида. Наравно, само још да му натрпам пуна уста опалог бамбусовог лишћа да не би викао, и више нема проблема.

Завршивши с њим, отишао сам да кажем жени да дође да га види јер му је нагло позлило. И да вам кажем, испало је баш онако како сам и смислио. Скинувши шешир са главе, жена уђе унутра држећи ме за руку. Али кад стиже до тог места и једним погледом виде да јој је муж привезан уз стабло кедра, у њеној руци бљесну бодеж, кога беше, ко зна када, извукла из недара. Још никад нисам видео жену такве силовите нарави. Једним убодом би ме пробола кроз слабину да сам тад био неопрезан. У ствари, иако сам избегао тај први напад, могла би ме још увек повредити млатаратујући бодежом. А ја не бих био Тађомару да некако нисам успео да јој избијем бодеж из руке не вадећи свој мач. Колико год била неустрашива, без оружја ми није могла ништа. Коначно сам успео да је добијем, не одузимајући њему живот, баш као што и замислих.

Да, не одузимајући њему живот. Нисам намеравао да, поврх свега, и њега убијем. Већ сам хтео да побегнем из честара остављајући уплакану жену, кад ми се она изненада, као да је сишла с ума, обеси о руку. Штавише, чуо сам како ми испрекиданим гласом виче да један од нас мора да умре, ја или њен муж, јер јој је мучније од смрти то што су два мушкарца видела њену срамоту. Дахћући ми рече чак и то да ће остати са оним који преживи, ко год то био. Тад ме је обузела силна жеља да га убијем. (Мрачно узбуђење.)

Сигурно ће изгледати да сам суровији од вас кад овако говорим. Али то је зато што ви нисте видели њено лице. А нарочито не њене пламтеће зенице у том тренутку. Кад су нам се погледи срели, пожеleo сам да ми буде жена па макар ме убио гром. Да ми буде жена... само ми је то било у глави. Не беше то тек ниска пожуда као што ви мислите. Да сем пожуде ничег другог није било, оборио бих је ногом и побегао. Тад ни он не би окрвавио мој мач својом крвљу. Но, у тренутку кад сам у полумраку честара видео њено лице, одлучио сам да не одем одатле док га не убијем.

Али чак ни тада нисам хтео да то учиним на подао начин. Развезах му уже и рекох да се боримо мачевима. (Уз кедрово стабло лежало је уже које сам тада заборавио да склоним.) Ван себе од беса, он исука дебели мач. У истом тренутку без речи је разјарено скочио на мене. Не морам ни да вам говорим како се та борба завршила. Прободох му груди после двадесет трећег ударца. После двадесет трећег, немојте то заборавити. Још увек сам задивљен тиме. Под небеским сводом, само је он двадесет пута са мном укрстио мач. (Весео осмех.)

Чим се човек срушио, ја се, с окрвављеним мачем у руци, окренух према жени.

Кад тамо... замислите, она беше већ нестала. Тражио сам између кедровог дрвећа куда је побегла. Али на опалом бамбусовом лишћу никаквог трага није било. Ослушних мало, али није се чуло ништа друго до самртног ропца из грла оног човека.

Можда се провукла кроз честар и утекла по помоћ још онда кад сам ја отпочео борбу. А то значи да је сад моја глава висила о концу па сам се, са његовим мачем, луком и стрелама, одмах вратио на ону планинску стазу. Њен коњ је ту још увек мирно пасео траву. Бескорисно би било да вам причам шта је даље било. Мач сам продао пре него што сам се вратио у престоницу. Ето, то је моје признање. Молим вас да ми досудите најстрожу казну јер сам свестан да ће ми глава једном ионако висити у крошњи мелије.

ИСПОВЕСТ ЖЕНЕ У ХРАМУ КИЈОМИЗУ

Након што ме је на силу узео, тај човек у тегет капути са подсмехом је погледао мог мужа који је био везан. Колико ли се само мој муж јадно осећао! Али, што се више отимао, уже се само још болније усецало у његово тело. Несвесно му притрчах посрћући. Заправо, покушала сам да му притрчим. Тад ме је у тренутку тај човек оборио ударивши ме ногом. И управо тада видех, видех неки неописив сјај у очима свог мужа. Неописив, и сад сва задрхтим кад се сетим тих очију. Мој муж, који није могао да изустити ни једну реч, у том тренутку погледом

ми је исказао како му је у души. Но, то што је блеснуло у његовим очима није био ни бес нити туга, већ хладно светло презира према мени. И као да ме је боја тих очију погодила више него онај ударац ногом, нехотице сам испустила неки крик и онесвестила се.

Кад сам после неког времена коначно дошла свести, човек у тегет капуту беше се већ некуд изгубио. Остао је само мој муж, још увек везан уз кедрово стабло. Најзад се придигох на бамбусовом лишћу и погледах његово лице. Али боја тих очију била је иста као и малочас. Још увек се испод хладног презира испољавала мржња. Срамота, туга, бес – не знам како да назовем оно што ми је тада било на срцу. Устала сам тетурајући се и пришла му. „Такехиро. После овога ја више не могу да будем са тобом. Решила сам да сместа умрем. Али, желим да и ти умреш. Сведок си моје срамоте. Стога не могу тек тако да те оставим.”

Једва сам успела толико да прозборим. Он ме је и даље само посматрао са изразом гађења. Срце ми се цепало док сам тражила његов мач. Али вероватно га је узео онај разбојник, јер у честару није било ни мача, ни лука са стрелама. Срећом, подно мојих ногу лежао је бодеж. Замахнувши њиме, још једном рекох мужу. „Дозволи сада да ти одузем живот. И ја ћу ти се одмах придружити.”

Његове усне покренуше се тек на ове речи. Дакако, глас се уопште није чуо јер су му уста била пуна лишћа бамбуса. Ипак, ја сам га одмах разумела. С презиром је рекао само једну реч: „Убиј!” Ја готово несвесно зарих бодеж у његове груди под светлоплавим капутом.

Тада сам се вероватно опет онесвестила. Кад сам коначно опет погледала око себе, он, још увек онако везан, већ одавно беше престао да дише. Са неба је кроз кедрово дрвеће прошарано бамбусом на његово бледо лице падао један зрак сунца на заласку. Гушећи се у сузама, одвезала сам уже са мртвог тела. И – шта је са мном било после тога? Немам снаге да испричам још и то. У сваком случају, нисам смогла снаге да оконча сам свој живот иако сам хтела да се бодежом прободем кроз грло или да се бацам у језеро у подножју брда, покушавајући тако на разне начине да умрем. шта то вреди кад сам остала жива не успевши да умрем. (Тужан осмех.) Можда ме је и бодисатва Каннон, пун самилости, напустио као кукавицу. А шта, за име бога, могу да урадим ја која убих свог мужа, ја коју је један разбојник на силу обљубио? Шта, шта, за име бога... (Одједном силовито јецање.)

ПРИЧА ДУХА УМРЛОГ КРОЗ УСТА МЕДИЈУМА

Након што ју је на силу обљубио, тај разбојник седе доле и поче је свакојаким речима тешити. Ја, разуме се, нисам могао ни реч да прозборим. Још сам био и везан за стабло кедра. Но, ипак јој за то време

више пута намигнух. Хтедох јој поручити да му не верује, да све то схвати као обману. Али она је потиштено седела на лишћу бамбуса, погледа нетремице упртог у своја колена. Чинило се да упија његове речи. Тело ми обузе грч зависти. Разбојник је, међутим, наставио слаткоречиво да говори. Да се више неће слагати са мужем овако упрљана. Да ли жели да му буде жена, уместо да остане са таквим мужем. Да је починио зло јер му је драга — на крају преко уста превали чак и такву дрскост.

На те речи, она подиже своје лице сва опчињена. Никад ми није била лепша него тада. Него, шта је та моја лепа жена одговорила разбојнику, ту пред својим везаним мужем? Премда још увек лутам у простору између прошлог и следећег живота, обузме ме гнев сваки пут кад се сетим тог њеног одговора. Сећам се да му је овако рекла: „Поведи ме било куда.” (Дужи мук.)

Али није њен грех само у томе. Да је само то, не бих сада оволико патио у овој тмини. Кад хтеде да, као у сну, са својом руком у његовој изађе из честара, она одједном пребледе и прстом показа на мене, који бејаш уз стабло. „Њега убиј! Ја не могу бити с тобом док је он жив.” Викну тако неколико пута, као да је сишла с ума. „Убиј га!” Те речи још и сада попут олује прете да ме стрмоглавце одувају на дно ове тмине. Да ли људска уста икад изговорише грозније речи? Да ли неко људско биће икад чу тако проклете речи? Да ли икад тако... (Одједном бујица подругљивог смеха.) Ове речи запрепастише чак и самог разбојника. „Убиј га!” Ухватила му се за руку вичући тако. Разбојник ју је нетремице посматрао, не одговарајући хоће ли то учинити или не. Једва стигох то да приметим, кад он једним јединим ударцем ноге обори моју жену на бамбусово лишће. (Поново бујица подсмеха.) Прекрстивши руке без речи, разбојник управи поглед према мени. „Шта ћеш с њом? Да је убијем или поштедим? Само климни главом. Да је убијем?” Опростио бих му злочин само због тих речи. (Опет дужи мук.)

Док сам ја оклевао, моја жена нешто узвикну, па одмах појури у честар. Разбојник се устреми ка њој, али није, изгледа, успео да је ухвати ни за рукав. Ја сам само посматрао тај приказ као неко привиђење.

Након што је она тако побегла, разбојник покупи мој мач и лук са стрелама, те ми на једном месту пресече уже. „Мој живот сада виси о концу.” Сећам се да је ово промрљао пре него што је изашао из честара и нестао. После тога је све утихнуло. Заправо, још увек се чуло како неко јеца. Ослушнух, развезујући уже. Кад се мало оствестих, схватих да то ја плачем. (По трећи пут дужи мук.)

Једва подигох преморено тело испод оног кедра. Преда мном је блистао бодеж што га моја жена беше испустила. Узех га и зарих себи у груди. На уста ми навре грудва нечега непријатног мириса. Али бол ни мало нисам осећао. Кад ми се груди охладише, око мене завла-

да гробна тишина. Ох, каква тишина! Ниједна птичица да зацвркуће на небу над тим честаром иза брда. Међу кедровима и бамбусом задржа се још само бледа сунчева светлост. Та сунчева светлост — и она беше све слабија и слабија. Више се није видео ни кедрар ни бамбус. Лежао сам тамо обавијен дубоком тишином.

А онда ми је неко криомице пришао. Хтедох да погледам на ту страну. Међутим, око мене се већ беше спустио полумрак. Неко, тај неко је својом невидљивом руком лагано ишчупао бодеж из мојих груди. Истовремено, моја уста се још једном испунише крвљу. И ја тада заувек потонух у ову тмину између два живота.

РЈУНОСУКЕ АКУТАГАВА рођен је 1892. године у Токију. Због мајчине болести усваја га ујак, чије презиме и носи. Већ у раном детињству у њему се рађа необично снажна љубав према читању, захваљујући којој се веома рано упознао са најзначајнијим делима како јапанске и кинеске, тако и европске књижевности. Студије англистике на Царском универзитету у Токију успешно завршава 1916. године. У првом делу свог књижевног рада пише углавном приповетке са историјским мотивима, док су значајна аутобиографска дела настала касније, пред сам крај пишчевог кратког живота. Измучен болешћу и нерешеним унутарњим проблемима, Акутагава је 24. јула 1927. године извршио самоубиство узимањем прекомерне дозе лекова. Најзначајније приповетке овог писца су „Рашомон”, „Нос”, „Каша”, „Зупчаници” и друге. На основу приповедака „У честару” и „Рашомон”, јапански редитељ Куросава снимео је свој чувени филм „Рашомон”.

Превео с јапанског и белешку сачинио ДАЛИБОР КЛИЧКОВИЋ